วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ
ปีที่ 9 ฉบับที่ 5 กันยายน – ตุลาคม 2569 น. 71-85.

บทความวิจัย

การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชนในตำบลดอนหญ้านาง อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

BUDDHADHAMMA APPLICATION FOR PROMOTING PEOPLE'S LOCAL POLITICAL PARTICIPATION AT DONYANANG SUB-DISTRICT OF PHACHI DISTRICT IN AYUTHAYA PROVINCE

พระมหาสุภกิณห์ มหพฺพโล (ทั่งบุญ)[1*], สุมาลี บุญเรือง[2], สวัสดิ์ จิรัฏฐิติกาล[3]
Pramaha Supakin Mahabbalo (Thungboon)[1*], Sumalee Boonrueang[2] , Sawat Jirathitikarn[3]
[*]Corresponding Author E-mail: supakin19283@gmail.com
Received September 10, 2026; Revised September 24, 2026; Accepted September 30, 2026

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชนในตำบลดอนหญ้านาง อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 2. ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักอธิปไตยกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่น และ 3. นำเสนอการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่น การวิจัยใช้รูปแบบผสานวิธี กลุ่มตัวอย่างเชิงปริมาณ 344 คน ใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูล วิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา และการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณ ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 10 รูปหรือคน วิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

[1] วัดตะโก อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
[1] Wat Tako, Phachi District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province, Thailand
[2] คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
[2] Faculty of Social Sciences, Mahachulalongkornrajavidyalaya University
[3] กรมราชทัณฑ์ กระทรวงยุติธรรม
[3] Department of Corrections

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชนอยู่ในระดับปานกลาง 2. หลักอธิปไตยมีความสัมพันธ์เชิงบวกและร่วมทำนายการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 (R=.884, R^2=.782) แสดงให้เห็นว่าการประยุกต์หลักอธิปไตยช่วยเพิ่มประสิทธิภาพการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน และ 3. การประยุกต์หลักพุทธธรรมใช้หลักอธิปไตย 3 ได้แก่ 1) อัตตาธิปไตย ส่งเสริมประชาชนให้ตระหนักในสิทธิ หน้าที่และรู้เท่าทันสื่อ 2) โลกาธิปไตย ส่งเสริมการคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม เปิดโอกาสแสดงความคิดเห็นและสร้างความโปร่งใส และ 3) ธัมมาธิปไตย ส่งเสริมการยึดมั่นในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ และธรรมาภิบาล นอกจากนี้ ข้อค้นพบเชิงคุณภาพสะท้อนแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมผ่านการบูรณาการร่วมระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และสถาบันสงฆ์ เพื่อขับเคลื่อนการตื่นรู้ทางการเมืองบนฐานคุณธรรมอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: หลักพุทธธรรม; การมีส่วนร่วมทางการเมือง; ระดับท้องถิ่น

Abstract

Objectives of this research were: 1. To study the level of local political participation among people in Don Yanang Sub-District of Phachi District in Phra Nakhon Si Ayutthaya Province; 2. To examine the relationship between the Adhipateyya principles and local political participation; and 3. To propose the application of Buddhadharma to promote local political participation, conduxcted by the mixed methods research. The quantitative samples consisted of 344 local residents. Data were collected using questionnaires and analyzed using descriptive statistics and stepwise multiple regression analysis. The qualitative research, data were collected by in-depth interviewing 10 key informants, and the data were analyzed using descriptive content interpretation

Findings were as follows: 1. The overall level of local political participation among the residents was at a moderate level; 2. The Adhipateyya principles had a statistically significant positive relationship with and predictive power over local political participation at the .01 level (R=.884,R^2=.782), indicating that applying these principles significantly enhanced the efficiency of political participation; and 3. The application of Buddhadharma integrated the Three Adhipateyya Principles: Attadhipateyya, Self-sovereignty, promoted

awareness of individual rights, duties, and media literacy; Lokadhipateyya, World-sovereignty, encouraged public benefit orientation, civic dialogue, and transparency; and Dhammadhipateyya, Dhamma-sovereignty, fostered adherence to morality, honesty, and good governance. Additionally, qualitative findings suggested an integrative framework involving local government authorities, community leaders, and the Buddhist monastic institution to drive value-based political consciousness sustainably.

Keywords: Buddhist Principles; Political Participation; Local Level

บทนำ

การปกครองส่วนท้องถิ่นถือเป็นฟันเฟืองสำคัญในการขับเคลื่อนระบอบประชาธิปไตยให้เกิดความมั่นคง ซึ่งรากฐานความเข้มแข็งจะเกิดขึ้นได้จริงต้องอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน การส่งเสริมให้พลเมืองเข้ามามีบทบาทในขั้นตอนการเลือกตั้ง และการบริหารราชการจึงเป็นกลไกหลักในการเสริมสร้างระบบการเมืองให้มีเสถียรภาพ และนำไปสู่การพัฒนาประชาธิปไตยอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะการเลือกตั้งในระนาบท้องถิ่นอันเป็นพื้นที่ฐานรากที่เปิดโอกาสให้ประชาชนได้เรียนรู้ผ่านการมีส่วนร่วมโดยตรง เนื่องจากมีความใกล้ชิดและผูกพันกับวิถีชีวิตของคนในชุมชนมากที่สุด (บุศรา โพธิสุข, 2559)

ทว่าในอดีตที่ผ่านมา ประชาชนในระดับฐานรากกลับมีบทบาทหรือส่วนร่วมในการปกครองท้องถิ่นของตนเองในสัดส่วนที่น้อยมาก มักจำกัดอยู่เพียงแค่การออกไปใช้สิทธิกากบาทเลือกตั้งตามวาระเท่านั้น แต่เมื่อเสร็จสิ้นกระบวนการเลือกตั้งแล้ว ช่องทางที่ประชาชนจะเข้าไปมีส่วนร่วมในมิติอื่น ๆ กลับลดน้อยถอยลงอย่างเห็นได้ชัด ข้อจำกัดเหล่านี้นำมาซึ่งภาวะขาดพลังขับเคลื่อน ขาดความร่วมมือร่วมใจ และส่งผลให้ประชาชนเกิดความเฉื่อยชาทางการเมือง อันเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้การปกครองส่วนท้องถิ่นประสบความล้มเหลว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของคงฤทธิ์ กุลวงศ์ (2561) และพระมหาชาติเชื้อ วชิรญาโณ (ประเสริฐไทย) (2564) ที่ระบุว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระดับท้องถิ่นยังคงเผชิญข้อจำกัดด้านการติดตามตรวจสอบ และการตื่นรู้ทางการเมือง จากข้อมูลเชิงพื้นที่พบว่า องค์การบริหารส่วนตำบลดอนหญ้านาง อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ครอบคลุมพื้นที่ 10 หมู่บ้าน มีผู้มาใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นในปี พ.ศ. 2566 คิดเป็นร้อยละ 81.15 ของผู้มีสิทธิ์ทั้งหมด (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง, 2566) แม้ตัวเลขการออกไปใช้สิทธิจะอยู่ในเกณฑ์สูง แต่การมีส่วนร่วมในมิติการแสดงความคิดเห็นและการตรวจสอบกลับอยู่ในระดับปานกลาง

เนื่องจากบริบทพื้นที่มีลักษณะของประชากรแฝงไหลเวียนเข้ามาอยู่เป็นจำนวนมาก (องค์การบริหารส่วนตำบลดอนหญ้านาง, 2566)

ในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว จำเป็นต้องอาศัยกรอบแนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองควบคู่กับหลักพุทธธรรม โดยแนวคิดการมีส่วนร่วมทางการเมืองมุ่งเน้นกระบวนการที่ประชาชนมีบทบาทรับรู้ข้อมูล แสดงความคิดเห็น ตัดสินใจ และติดตามตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐ (บุศรา โพธิสุข, 2559) ขณะเดียวกัน ในทางพระพุทธศาสนาได้เสนอ "หลักอธิปไตย 3" เป็นกรอบในการดำเนินชีวิต และการปกครอง ได้แก่ อัตตาธิปไตย การยึดถือตนเองเป็นใหญ่ โดยใช้เหตุผลและปัญญาไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลภายนอก โลกาธิปไตย การยึดถือโลกเป็นใหญ่ โดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมและรับฟังเสียงของสังคม และ ธัมมาธิปไตย การยึดถือความถูกต้อง คุณธรรม และความสุจริตเป็นใหญ่ (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต), 2548) (ธรรมจักร, 2550) การประยุกต์หลักอธิปไตย 3 จึงเป็นแนวทางสำคัญในการเสริมสร้างปัญญาและศีลธรรมทางการเมืองให้แก่ประชาชน

กล่าวโดยสรุป จากสภาพปัญหาการเพิกเฉยทางการเมืองและการตกอยู่ภายใต้ระบบอุปถัมภ์ที่เกิดจากการขาดหลักธรรมยึดเหนี่ยว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาการประยุกต์หลักอธิปไตย 3 เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชนในตำบลดอนหญ้านาง อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยมีคำถามการวิจัยว่า ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอยู่ในระดับใด หลักอธิปไตยมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างไร และจะประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้อย่างไร โดยคาดหวังว่าผลการวิจัยนี้จะเสนอแนวทางแก่ผู้บริหารท้องถิ่นและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการบรรเทาปัญหาความเพิกเฉยทางการเมือง ส่งเสริมความโปร่งใส และสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองที่มีคุณภาพในระดับท้องถิ่นได้อย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชนในตำบลดอนหญ้านาง อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

2. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างหลักอธิปไตยกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชน

3. เพื่อนำเสนอการประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชน

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสานวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

2. ประชากร กลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

2.1 ประชากร (Population) ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปในตำบลดอนหญ้านาง อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 2,415 คน (องค์การบริหารส่วนตำบลดอนหญ้านาง, 2566)

2.2 กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง (Sample Size) และวิธีการสุ่มกลุ่มตัวอย่าง (Sampling) ดังนี้ ขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ประชาชนที่มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไปในตำบลดอนหญ้านาง อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 344 คน จากการคำนวณหาจำนวนกลุ่มตัวอย่างโดยใช้สูตรของ ทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, T., 1973) ที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 และระดับความคลาดเคลื่อนร้อยละ 5 ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Random Sampling) ตามสัดส่วนประชากรในแต่ละหมู่บ้าน

2.3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในพื้นที่ตำบลดอนหญ้านาง อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน 10 รูปหรือคน โดยเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) 1. กลุ่มนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 2 รูป 2. กลุ่มนักวิชาการด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 2 คน 3. กลุ่มองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 2 คน 4. กลุ่มผู้ปกครองท้องที่ จำนวน 2 คน และ 5. กลุ่มผู้นำชุมชน จำนวน 2 คน

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) ที่สร้างขึ้นจากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาโดยผู้เชี่ยวชาญ ได้ค่าดัชนีความสอดคล้อง (IOC) เท่ากับ 0.980 และนำไปทดลองใช้ (Try Out) หาความเชื่อมั่น (Reliability) ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค เท่ากับ 0.782

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview Form) ที่ครอบคลุมวัตถุประสงค์การวิจัย โดยผ่านการตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา โครงสร้างคำถาม และภาษาจากกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิ

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยลงพื้นที่เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองจากกลุ่มตัวอย่างประชาชนในตำบลดอนหญ้านาง จำนวน 344 ชุด ได้แบบสอบถามสมบูรณ์กลับคืนมา จำนวน 344 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยดำเนินการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้ง 10 รูปหรือคน ตามวัน เวลา และสถานที่ที่นัดหมาย โดยใช้วิธีบันทึกเสียงและจดบันทึกข้อมูลอย่างละเอียด

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

5.1 การวิจัยเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสังคมศาสตร์ โดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ การวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis)

5.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ด้วยเทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ประกอบบริบท สังเคราะห์ประเด็นตามวัตถุประสงค์การวิจัย และนำเสนอในรูปแบบความเรียงประกอบตาราง

ผลการวิจัย

1. ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชนในตำบลดอนหญ้านาง อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับการปฏิบัติตามระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชนในตำบลดอนหญ้านาง อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวม

การมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชนในตำบลดอนหญ้านาง อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. ด้านการติดตามข่าวสารทางการเมือง	2.98	0.67	ปานกลาง
2. ด้านการแสดงความคิดเห็น	2.96	0.66	ปานกลาง
3. ด้านการตัดสินใจและการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง	2.93	0.66	ปานกลาง
4. ด้านการติดตามตรวจสอบ	2.82	0.61	ปานกลาง
รวม	**2.92**	**0.39**	**ปานกลาง**

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชนในตำบลดอนหญ้านาง โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ทุกด้านอยู่ในระดับปานกลางเช่นกัน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการติดตามข่าวสารทางการเมือง รองลงมาคือ ด้านการแสดงความคิดเห็น ด้านการตัดสินใจและการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุดคือ ด้านการติดตามตรวจสอบ ตามลำดับ

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอธิปไตยกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชนในตำบลดอนหญ้านาง อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ตารางที่ 2 หลักอธิปไตยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชนในตำบลดอนหญ้านาง อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

หลักอธิปไตย	ระดับการปฏิบัติ		
	$\bar{X}$	S.D.	แปลผล
1. อัตตาธิปไตย การปรารภตนเองเป็นใหญ่	3.14	0.67	ปานกลาง
2. โลกาธิปไตย การปรารภโลกเป็นใหญ่	2.88	0.65	ปานกลาง
3. ธัมมาธิปไตย การปรารภธรรมเป็นใหญ่	2.91	0.63	ปานกลาง
โดยภาพรวม	**2.97**	**0.45**	**ปานกลาง**

จากตารางที่ 2 พบว่าระดับการปฏิบัติตามหลักอธิปไตยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชนในตำบลดอนหญ้านาง โดยภาพรวม อยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงตามลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านอัตตาธิปไตย การปรารภตนเองเป็นใหญ่ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาด้านธัมมาธิปไตย การปรารภธรรมเป็นใหญ่ มีค่าเฉลี่ยปานกลาง และด้านโลกาธิปไตย การปรารภโลกเป็นใหญ่ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ซึ่งอยู่ในระดับปานกลางทั้งหมด ตามลำดับ

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) ของหลักอธิปไตยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่น

ตัวแปรอิสระ (หลักอธิปไตย)	*B*	Beta(β)	t	Sig.
ค่าคงที่ (Constant)	.512	-	5.020	.000
1. อัตตาธิปไตย การปรารภตนเองเป็นใหญ่	.385	.442	8.556	.000**
2. ธัมมาธิปไตย การปรารภโลกเป็นใหญ่	.274	.310	5.708	.000**
3. โลกาธิปไตย การปรารภธรรมเป็นใหญ่	.182	.205	4.439	.000**

หมายเหตุ : R=.884,R^2=.782,F=402.152,p<.01

จากตารางที่ 3 พบว่า หลักอธิปไตยทั้ง 3 ด้าน สามารถร่วมกันอธิบายการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นได้ร้อยละ 78.2 (R^2 =.782) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยด้านอัตตาธิปไตยมีอิทธิพลส่งผลมากที่สุด (β=.442) รองลงมา คือ ด้านธัมมาธิปไตย (β=.310) และด้านโลกาธิปไตย (β=.205) ตามลำดับ

3. การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชนในตำบลดอนหญ้านาง อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

จากการศึกษาร่วมกับการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 10 รูปหรือคน พบว่า การประยุกต์หลักอธิปไตย 3 มีส่วนสำคัญต่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระดับท้องถิ่น ทั้งในด้านการติดตามข่าวสาร การแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจเลือกตั้ง และการติดตามตรวจสอบ สรุปข้อค้นพบได้ดังนี้

1) ด้านอัตตาธิปไตย ผู้นำท้องถิ่นและชุมชนควรส่งเสริมให้ประชาชนตระหนักรู้ในสิทธิหน้าที่และบทบาทของตนเอง มีอิสระทางความคิด และใช้วิจารณญาณตัดสินใจบนพื้นฐานของเหตุผล สอดคล้องกับข้อคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มนักวิชาการและผู้บริหารท้องถิ่นที่ระบุว่า “การสร้างความเข้มแข็งทางการเมืองต้องเริ่มจากการทำให้ประชาชนตื่นรู้ มีเอกราชทางความคิด ไม่ยอมตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของระบบอุปถัมภ์หรือการซื้อสิทธิขายเสียง”

2) ด้านโลกาธิปไตย ผู้นำควรปลูกฝังจิตสำนึกการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม ยอมรับฟังความคิดเห็นของคนหมู่มาก และเปิดพื้นที่สาธารณะให้ประชาชนร่วมติดตามตรวจสอบความโปร่งใส ดังที่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มผู้นำชุมชนและผู้ปฏิบัติงานด้านรัฐศาสตร์ได้เสนอแนะว่า “อบต. และชุมชนควร

ร่วมกันจัดเวทีประชาคมเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็น ถกเถียงปัญหาอย่างมีเหตุผล และร่วมกันตรวจสอบโครงการต่าง ๆ ของท้องถิ่น”

3) ด้านธัมมาธิปไตย ส่งเสริมให้ทั้งประชาชนและนักการเมืองท้องถิ่นยึดถือความถูกต้อง ชอบธรรม คุณธรรม และหลักธรรมาภิบาลเป็นศูนย์กลางในการตัดสินใจและการบริหารงาน โดยผู้ให้ข้อมูลสำคัญกลุ่มผู้ปฏิบัติงานด้านพระพุทธศาสนาได้เน้นย้ำว่า “การเมืองท้องถิ่นจะยั่งยืนได้ ต้องใช้อธิปไตยที่ยึดธรรมะเป็นใหญ่ เพื่อให้การใช้อำนาจและการออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นไปเพื่อความยุติธรรม และประโยชน์สุขของคนในตำบลดอนหญ้านางอย่างแท้จริง”

การประยุกต์หลักอธิปไตยทั้ง 3 ด้านอย่างบูรณาการ จึงช่วยเปลี่ยนผ่านประชาชนจากการมีส่วนร่วมแบบเฉื่อยชา ไปสู่การเป็นพลเมืองที่ตื่นรู้ โปร่งใส และมีคุณภาพ

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชนในตำบลดอนหญ้านาง อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยจัดอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของคงฤทธิ์ กุลวงศ์ (2561) ที่พบว่าการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนอยู่ในเกณฑ์ปานกลางถึงดี เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ด้านการติดตามรับรู้ข่าวสารทางการเมืองมีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด สะท้อนให้เห็นว่าประชาชนในตำบลดอนหญ้านางมีความเอาใจใส่ และคอยติดตามข้อมูลข่าวสารด้านนโยบาย และสถานการณ์การเมืองท้องถิ่นอย่างสม่ำเสมอ สอดคล้องกับงานวิจัยของมนตรี เอี่ยมพิทักษ์สกุล (2567) ที่พบว่า ประชาชนให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีในมิติด้านการเกาะติดข่าวสารการเลือกตั้ง ในทางกลับกัน ด้านการติดตามและตรวจสอบการใช้อำนาจรัฐมีค่าเฉลี่ยน้อยที่สุด ซึ่งสะท้อนว่าประชาชนยังคงเผชิญข้อจำกัดในการเข้าถึงข้อมูลเชิงลึก และช่องทางการตรวจสอบ สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาชาติเชื้อ วชิรญาโณ (ประเสริฐไทย) (2564) ที่พบว่า กระบวนการตรวจสอบโดยภาคประชาชนในระดับท้องถิ่นยังคงมีอุปสรรค จึงจำเป็นต้องได้รับการส่งเสริมองค์ความรู้และเปิดช่องทางให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

2. ความสัมพันธ์ระหว่างหลักอธิปไตยกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชนในตำบลดอนหญ้านาง อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการทดสอบสมมติฐานด้วยการวิเคราะห์ถดถอยพหุคูณแบบขั้นตอน (Stepwise Multiple Regression Analysis) พบว่าหลักอธิปไตยทั้ง 3 ด้าน สามารถร่วมกันอธิบายการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชนได้ร้อยละ 78.2 ($R^2 = .782, p < .01$) ข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับหลักพุทธธรรมในพระไตรปิฎก

(ที.ปา. 11/228/229) (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ที่อธิบายว่าหลักอธิปไตย 3 เป็นสภาวะการถือเอาสิ่งที่เป็นใหญ่เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตและการปฏิบัติหน้าที่ เมื่อพิจารณาอิทธิพลรายด้านตามค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยมาตรฐาน (Beta) พบว่า 1) ด้านอัตตาธิปไตย มีอิทธิพลส่งผลต่อการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากที่สุด (Beta = .442) สะท้อนว่าการส่งเสริมให้ประชาชนมีเอกราชทางความคิด มีสติปัญญา รู้เท่าทันสื่อ และตัดสินใจด้วยเหตุผลส่วนตนโดยไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของระบบอุปถัมภ์เป็นปัจจัยขับเคลื่อนสำคัญที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระภาวนาวิริยคุณ (2546) และงานวิจัยของเรวดี จรรยา (2568) ที่พบว่าหลักอัตตาธิปไตยมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อการยกระดับพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

2) ด้านธัมมาธิปไตย มีอิทธิพลส่งผลในลำดับรองลงมา (Beta = .310) สะท้อนว่าประชาชนที่ยึดถือความถูกต้อง ชอบธรรม คุณธรรม และหลักนิติธรรมเป็นศูนย์กลาง ย่อมส่งผลให้เกิดการตัดสินใจทางการเมืองที่มุ่งเน้นประโยชน์สุขของส่วนรวม สอดคล้องกับงานวิจัยของพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) (2548) และงานวิจัยของพระบัณฑิต จนฺทปญฺโญ (2568) ที่ระบุว่าหลักธัมมาธิปไตยเป็นรากฐานสำคัญในการส่งเสริมจริยธรรมและการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างโปร่งใส

3) ด้านโลกาธิปไตย มีอิทธิพลส่งผลเป็นอันดับสาม (Beta = .205) สะท้อนว่าการเปิดรับฟังเสียงส่วนใหญ่ การเคารพมติมหาชน และการคำนึงถึงกระแสความต้องการของสังคม ช่วยกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมทางการเมือง สอดคล้องกับงานวิจัยของพระราชสังวรญาณ (พุธ ฐานิโย) (2550) และงานวิจัยของพระครูวินัยธรอธิษฐ์ สุวฑฺโฒ (2564) ที่พบว่า โลกาธิปไตยเป็นปัจจัยหนุนเสริมการสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยและการรับฟังความคิดเห็นที่หลากหลายในท้องถิ่น

3. การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่น ผลการวิจัยสะท้อนว่า การนำหลักอธิปไตย 3 มาปรับใช้สามารถแปรเปลี่ยนไปสู่การปฏิบัติจริงได้อย่างเป็นรูปธรรม โดยผสานการตื่นรู้ส่วนบุคคล (อัตตาธิปไตย) การเคารพมติประชาคม (โลกาธิปไตย) และการยึดมั่นในความถูกต้อง (ธัมมาธิปไตย) เข้าด้วยกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) (2553) รวมถึงงานวิจัยของวันชัย สังข์ประเสริฐ (2568) และพระมหาสุธินันท์ สุทฺธินนฺโท (2568) ที่ชี้ชัดว่า การประยุกต์หลักพุทธธรรมช่วยยกระดับความเข้มแข็งทางการเมืองของชุมชนเปลี่ยนประชาชนจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งแบบเฉื่อยชา ไปสู่พลเมืองที่มีส่วนร่วมอย่างทรงพลัง โปร่งใส และนำไปสู่การพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน

กล่าวโดยสรุป การนำหลักอธิปไตย 3 ประการ มาปรับใช้ในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมือง ย่อมช่วยให้ประชาชนในระดับฐานรากเกิดความรู้ความเข้าใจทางการเมืองอย่างถูกต้อง สามารถใช้วิจารณญาณตัดสินใจบนพื้นฐานของเหตุผล มีความตื่นตัวในการเฝ้าระวังและตรวจสอบข้อมูลข่าวสารอย่างต่อเนื่อง รวมถึงกล้าที่จะแสดงความคิดเห็นอย่างตรงไปตรงมาและโปร่งใส ซึ่งกลไกเหล่านี้จะส่งผลให้ระบบการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นดำเนินไปด้วยความมีประสิทธิภาพ โปร่งใส และเปรียบเสมือนฟันเฟืองสำคัญที่นำไปสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืน

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาวิจัย ผู้วิจัยได้สังเคราะห์ข้อค้นพบเชิงพฤติกรรมศาสตร์และพุทธศาสตร์ นำมาประมวลเป็นองค์ความรู้ใหม่ในรูปแบบโมเดลการขับเคลื่อนการมีส่วนร่วมทางการเมือง เรียกว่า “A-L-D Model” (An Application of Attadhipateyya, Lokadhipateyya, and Dhammadhipateyya Model) ซึ่งเป็นโมเดลเชิงประยุกต์ที่สามารถนำไปใช้พัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระดับท้องถิ่นหรือพื้นที่ที่มีบริบทใกล้เคียงกันได้จริง ดังแสดงในภาพที่ 1

ภาพที่ 1 รูปแบบการประยุกต์หลักอธิปไตยเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่น (A-L-D Model)

จากภาพที่ 1 โมเดลองค์ความรู้ใหม่ (A-L-D Model) มีฐานคิดจากการบูรณาการขยายผลระหว่าง “ทฤษฎีการมีส่วนร่วมทางการเมือง” (Political Participation Theory) ในมิติการติดตามข่าวสาร การแสดงความคิดเห็น การตัดสินใจเลือกตั้ง และการติดตามตรวจสอบ เข้ากับ “หลักอธิปไตย 3” เพื่อเปลี่ยนผ่านพฤติกรรมทางการเมืองจากผู้มีสิทธิเลือกตั้งแบบเฉื่อยชา (Passive Citizen) ไปสู่พลเมืองตื่นรู้ และทรงพลัง (Active Citizen) มีรายละเอียดโครงสร้างองค์ประกอบ ดังนี้

1. อัตตาธิปไตย (Attadhipateyya: Self-oriented) : เป็นฐานรากในการส่งเสริมศักยภาพทางปัญญาและการพึ่งพาตนเองทางการเมือง มุ่งเน้นการคิดวิเคราะห์อย่างมีเหตุผล การตัดสินใจเลือกตั้งอย่างมีอิสระ และการติดตามข่าวสารอย่างสม่ำเสมอ เพื่อสร้างเอกราชทางความคิดที่ไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของระบบอุปถัมภ์หรือผลประโยชน์เฉพาะหน้า

2. โลกาธิปไตย (Lokadhipateyya: Public Opinion-oriented) : เป็นกลไกเชื่อมโยงมิติทางสังคมและการเคารพมติมหาชน มุ่งเน้นการช่วยติดตามตรวจสอบความโปร่งใสของภาครัฐ การคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวม และการเปิดรับฟังเสียงส่วนใหญ่ในเวทีประชาคม เพื่อสร้างการยอมรับ และร่วมรับผิดชอบต่อท้องถิ่น

3. ธัมมาธิปไตย (Dhammadhipateyya: Dharma-oriented) : เป็นแกนนำทางด้านจริยธรรมและธรรมาภิบาลทางการเมือง มุ่งเน้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างเป็นธรรม การติดตามข่าวสารและนโยบายบนพื้นฐานของความถูกต้อง และการแสดงความคิดเห็นอย่างสุจริต ซึ่งทำหน้าที่เป็นเข็มทิศกำกับไม่ให้การใช้อำนาจและการมีส่วนร่วมเบี่ยงเบนไปในทางที่ผิดศีลธรรม

สรุปภาพรวมบทความการพัฒนาการมีส่วนร่วมทางการเมืองระดับท้องถิ่นของประชาชนให้ยั่งยืน ต้องอาศัยการขับเคลื่อนเชิงโครงสร้างและจิตสำนึกผ่านหลักอธิปไตย 3 (A-L-D Model) โดยผลการวิจัยตอบวัตถุประสงค์ครบทั้ง 3 ประการ คือ (1) ระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีจุดแข็งด้านการติดตามข่าวสาร แต่ยังขาดพลังด้านการติดตามตรวจสอบ (2) หลักอธิปไตยทั้ง 3 ด้าน ร่วมกันอธิบายพฤติกรรมการมีส่วนร่วมทางการเมืองได้ร้อยละ 78.2 (R^2 = .782, $p < .01$) โดยมีอัตตาธิปไตยส่งผลสูงสุด รองลงมา คือ ธัมมาธิปไตย และโลกาธิปไตยตามลำดับ และ (3) การประยุกต์ A-L-D Model ช่วยสร้างกระบวนการเรียนรู้ทางการเมืองที่สมดุลระหว่างปัญญาส่วนบุคคล จิตสำนึกสาธารณะ และความถูกต้อง ยกระดับวัฒนธรรมทางการเมืองของท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม

วารสารพุทธนวัตกรรมและการจัดการ
ปีที่ 9 ฉบับที่ 5 กันยายน – ตุลาคม 2569 น. 71-85.

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรกำหนดนโยบายเปิดเผยข้อมูลข่าวสารสาธารณะ และจัดทำช่องทางการรับรู้ข่าวสารทางการเมืองที่หลากหลายให้ประชาชนเข้าถึงได้ง่าย

2. คณะกรรมการการเลือกตั้ง (กกต.) และองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ควรยกระดับนโยบายรณรงค์การไปใช้สิทธิเลือกตั้งที่มุ่งเน้นการสร้างองค์ความรู้เชิงคุณธรรม (ธัมมาธิปไตย) มากกว่าการรณรงค์เชิงรูปแบบเพียงอย่างเดียว

3. องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ควรกำหนดกลไกการติดตามและประเมินผลการดำเนินงานตามนโยบายโดยภาคประชาชนเข้าไว้ในแผนพัฒนาท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และผู้นำชุมชนควรจัดทำสารสนเทศข่าวย่อยสรุปผลการประชุม และโครงการพัฒนาท้องถิ่นผ่านหอกระจายข่าวและสื่อสังคมออนไลน์อย่างสม่ำเสมอ

2. ผู้นำชุมชนร่วมกับสถาบันสงฆ์ควรจัด “เวทีเสวนาพุทธธรรมกับการเมืองท้องถิ่น” เพื่อเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ถกเถียงและแสดงความคิดเห็นบนพื้นฐานของเหตุผล

3. ชุมชนควรร่วมกันแต่งตั้ง “คณะทำงานประชาชนเพื่อติดตามโครงการท้องถิ่น” เข้าร่วมสังเกตการณ์การนับคะแนนเลือกตั้งและการตรวจรับงานโครงการต่าง ๆ ในตำบลดอนหญ้านาง

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาการพัฒนารูปแบบการนำหลักพุทธธรรมไปใช้ในการสร้างจิตสำนึกประชาธิปไตยของประชาชนระดับท้องถิ่น

2. ศึกษาการสื่อสารทางการเมืองของนักการเมืองระดับท้องถิ่นต่อประชาชนในการไปใช้สิทธิเลือกตั้ง

3. ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์และผู้นำชุมชนในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนตามแนวพุทธธรรม

เอกสารอ้างอิง

คงฤทธิ์ กุลวงศ์. (2561). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหนองบ่อ อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม. *วารสารวิชาการบัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต*, 14(3), 109-125.

ธรรมจักร. (2550). *พระราชสังวรญาณ (พุธ ฐานิโย): หลักการสร้างอธิปไตย.* สืบค้น 29 กันยายน 2567, จาก http://www.dhammajak.net/dhamma/dhamma08.php.

บุศรา โพธิสุข. (2559). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่นของประชาชน: ศึกษาเฉพาะกรณี ตำบลช้างเผือก อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่. พิฆเนศวร์สาร*, 12(1), 151-164.

พระครูวินัยธรอธิษฐ์ สุวฑฺโฒ (สุขพานิช). (2564). *การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในจังหวัดเพชรบุรี* (ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2553). *วิธีบูรณาการพระพุทธศาสนากับศาสตร์สมัยใหม่.* สืบค้น 23 กันยายน 2569, จาก https://shorturl.asia/2eKOC

พระบัณฑิต จนฺทปญฺโญ (อินทรสมบัติ). (2568). *การบูรณาการหลักสัปปุริสธรรมเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำทางการเมืองของผู้บริหารเทศบาลตำบลดอนฉิมพลี อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา* (สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตฺโต). (2548). *รัฐศาสตร์และจริยธรรมนักการเมืองแนวพุทธ.* กรุงเทพฯ: มูลนิธิพุทธธรรม.

พระภาวนาวิริยคุณ (เผด็จ ทตฺตชีโว). (2546). *รัฐศาสตร์เชิงพุทธ และบทวิเคราะห์ทักษิโณมิคส์.* กรุงเทพฯ: กราฟฟิคอาร์ตพริ้นติ้ง จำกัด.

พระมหาชาติเชื้อ วชิรญาโณ (ประเสริฐไทย). (2564). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนที่มีผลต่อการเลือกตั้ง พ.ศ. 2562 อำเภอศรีบุญเรือง จังหวัดหนองบัวลำภู* (สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสุธินันท์ สุทฺธินนฺโท (เพ็งสีดา). (2568). *การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งทางการเมืองของชุมชนปรกอรุณ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพมหานคร* (สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มนตรี เอี่ยมพิทักษ์สกุล. (2567). *การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการตัดสินใจของประชาชนในการไปใช้สิทธิเลือกตั้งท้องถิ่นในตำบลโป่งน้ำร้อน อำเภอโป่งน้ำร้อน จังหวัดจันทบุรี* (สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

เรวดี จรรยา. (2568). *การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อการสื่อสารทางการเมืองของผู้บริหารองค์การบริหารส่วนตำบลห้วยโป่ง อำเภอโคกสำโรง จังหวัดลพบุรี* (สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

วันชัย สังข์ประเสริฐ. (2568). *การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในอำเภอนิคมพัฒนา จังหวัดระยอง* (สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง. (2566). *รายงานสถิติข้อมูลการเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลและนายกองค์การบริหารส่วนตำบลดอนหญ้านาง อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา* (2566-2570). สืบค้น 23 กันยายน 2569, จาก https://www.ect.go.th/th/ayutthaya/main.

องค์การบริหารส่วนตำบลดอนหญ้านาง. (2566). *แผนพัฒนาท้องถิ่น (2566-2570).* สืบค้น 25 กันยายน 2569, จาก https://donyanang.go.th/public/list/data/detail/id/1861/menu/1196/page/1/catid/2.

Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis* (3rd ed.). New York: Harper and Row.